

AZ ISZLÁM ÉS A NYUGAT

THE ISLAM AND THE WEST

Fischl Vilmos evangélikus lelkész, külügyi szakértő, a hadtudomány (PhD) doktora, a Magyarországi Evangélikus Egyház alkalmazottja. Publikációjának címe: *Az iszlám és a Nyugat*. A szerző azt vizsgálja, hogy az iszlám és Nyugat hogyan viszonyulnak egymáshoz, különös tekintettel az Egyesült Államokra, valamint az iszlám és demokrácia milyen módon viszonyul egymáshoz. Az iszlám fundamentalizmust is elemzi, amely napjaink nagy kihívása.

The Rev. Dr. Vilmos Fischl is a Lutheran pastor, with Master of Arts in International Relations, he is (PhD) Doctor of Military Science, and he is the employee of the Evangelical Lutheran Church in Hungary. The title of his publication is: *The Islam and the West*. The article an in-depth study, that how do the Islam and West approach to each other, with special regard to the United States, and also, what is the attitude between Islam and democracy. The Islam fundamentalism is under analyzed too, which is a big challenge nowadays.

BEVEZETÉS

Manapság egyre többet hallunk az iszlám és a Nyugat közötti problémákról. Szeretnék átfogó jelleggel foglalkozni az iszlám és a Nyugat történelmi és jelenkori kapcsolatainak és konfliktusainak a bemutatásával. Foglalkozom az iszlám fundamentalizmussal, amely napjaink egyik legjelentősebb kihívása.

Arra próbálok feleletet adni, hogy hogyan és miért harapózhatott el a radikális iszlám világ Nyugat- és Amerika-gyűlölete, mennyiben őlt ez vallási köntöst, és mennyire vehető komolyan a missziójellege, tehát mennyiben irracionális, következésképp milyen esélyei vannak a nyugati módszerekkel való megállításának

Az iszlám tényleg a béke vallása-e? Az arab hittudósok és tömegek szemében az az iszlám, amely a nem muszlim világot a "Háború Házának" nevezi, azt nem lehet igazi iszlámnak nevezni. S vajon hány Oszama bin Laden támad még, aki az általános szegénység és a többi társadalmi probléma orvoslását egyedül a Nyugat kíméletlen elpusztításában véli megtalálni? Ezekkel a kérdésekkel foglalkozom publikációmban.

AZ ISZLÁM ÉS AZ EURÓPAI TÁRSADALOM

Az iszlám kezdete Mohamed és az őt elutasító Mekka lakói közötti összetűzésekhez köthető. Mohamed 622-ben, a hidzsra évében alapítja meg Medinában a sária által irányított teokratikus társadalmat. A sária a Koránban és a Szunnában megmutatkozó isteni törvény, melyet később négy nagy jogtudományi iskola formált rendszerré.¹ E jogalkotások mintegy háromnegyede az állam felépítésével foglalkozik, a fennmaradó rész pedig az egyén és a társadalom viszonyának minden részletére kiterjedő joggyakorlatot foglalja össze. A hidzsrától kezdve láthatjuk tehát, hogy az iszlám vallásból iszlám társadalom lett. Ettől fogva az iszlámban a politika és a vallás szerves egészet alkot.

Ez azt is jelenti elvben, hogy a pluralista és laikus társadalom nem fogadható el az iszlám számára. Ez csupán elv, ugyanis tudunk olyan iszlám országokról, amelyek azon vannak, hogy az egyház és az állam valamilyen módon szétváljon, vagyis szekuláris államban gondolkodnak. Ilyen állam pl. Törökország, aki azon van, hogy ezzel a cselekedetével is bizonyítsa, hogy alkalmas az EU tagságra. Gyakorlatilag azonban az iszlám társadalom számára nincs szekuláris állam. Európa számára egyház és vallás külön kell, hogy létezzen.

¹ <http://www.csi-magyarorszag.hu/pdfs/bouladiszlam.pdf>

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

FISCHL Vilmos

Budapest, 2010.
3. évfolyam 3. szám

A muszlimok számára csak egy vallás van, az iszlám, ahogy a Korán tanítja. Ebben semmiben nem különbözik a kereszténységtől, amely természetesen szintén egyetemes. Elkerülhetetlen volt, hogy ez a két egyetemes vallás összeütközzön egymással. A történelemben meg is mutatkozott ez a szembenállás. Meggyőződésem, hogy amennyiben az iszlám és a kereszténység nem tud ma összefogni egy jobb világ érdekében, akkor megint szembe kerülnek. A nehézséget az okozza, hogy az iszlám nem csupán vallás, hanem vallást, társadalmat, politikát és kultúrát egyesítő rendszer. Olyan életforma, amely egész embert kíván, ebben megfelel a középkori kereszténységnek, amely a társadalom minden dimenzióját meghatározta: a vallást, a politikát, a kultúrát, a társadalmi és családi kapcsolatokat. Ez az oka annak, hogy ma nehéz tárgyilagosan szemlélni az iszlámot, különösen Európában.

Az utóbbi évekig Európa nyitott, toleráns és elfogadó módon viszonyult az iszlámhoz. Az iszlám által képviselt értékek és az általa teremtett lenyűgöző kultúra miatt tiszteletre méltó vallásnak tartotta. A legújabb fejlemények azonban már Európát is nyugtalanítják, gondolok itt a 2001. szeptember 11-ei eseményre. Azóta Európa másként kezeli az iszlámot. George Bush egy érdekes hasonlatot alkalmazott, amely szerint az iszlám a „Rossz birodalma”, amellyel szemben áll a „Jó Birodalma”, – ami természetesen Amerika – egyáltalán nem járult hozzá a probléma megoldásához, sőt, megerősíti Samuel Huntington „A civilizációk összecsapása és a világtrend átalakulása” című könyvében kifejtett tézisét, mely szerint az iszlám és a nyugati világ közötti konfliktus elkerülhetetlen. A „Nyugat” (és e fogalom alatt jelen esetben Magyarország is értendő) iszlámmellenessége vagy e vallással szemben mutatott érdektelensége, a rendkívül sokszínű muszlim kultúra jelenségeinek és értékeinek ignorálása vagy háttérbe szorítása illetve félreértelmezése nem új keletű probléma kontinensünkön, ám napjainkban jelentős mértékben felerősödött ez a tendencia. A tragikus amerikai merényletsorozat felkorbácsolta az indulatokat és a médiában meglehetősen sok, az iszlám vallás alaptanításait félreértelmező, tévhiteken alapuló, olykor az egész iszlám világot bűnösnek kikiáltó megnyilatkozás hangzott el. A hosszabb távú béke azonban elképzelhetetlen a kultúrák, vallások közötti párbeszéd kiszélesítése nélkül. II. János Pál pápa Damaszkuszban tett kijelentései, az iszlám egyetemekkel már meglévő és kiépítendő tudományos kapcsolatok egyaránt jelzik az iszlám kultúra „hagyományos” megítélését felülvizsgáló szemléletváltást.²

Jelenleg az iszlám óriási előnyre tett szert Európában, mivel a keresztény hit visszaszorulóban van, a vallásukat gyakorlók száma pedig soha nem látott méretekben csökken. Így két dolog lehetséges: vagy megújul a kereszténység és új erőre kap, vagy pedig az általa hagyott szellemi ürt betölti az iszlám, a keleti vallások, az ezoteria.

Azt gondolom, hogy Európa nem gubózhat be, hogy saját határai mögött békében és biztonságban éljen, hanem „nagy célokra” van szüksége. Ha nincs megfelelő látásmódja és célja, akkor megszűnik önmaga lenni. Évszázadok alatt a hódítás és a nagy hatalmi törekvések szellemétől vezérelve szemet vetett az egész világra, ma azonban a szolgálat és a felelősség elvén meg kell nyílnia a világ előtt. Segítenie kell ma Európának más, nem európai országoknak, hogy ezáltal önmagára találjon.

A mára megvalósult gazdasági egység után Európának feltétlenül létre kell hoznia a politikai egységet is. A gazdasági egység létrehozása sem könnyű feladat, hiszen a gazdaság sokszínűsége mellett nehéz az EU gazdasági követelményeinek mindig megfelelni. A politikai egység talán még nehezebb. Az európai államokat ugyanis túlságosan meghatározza és jellemzi saját múltjuk, kultúrájuk, önazonosság tudatuk és nemzeti értékeik. Mindegyiküknek kompromisszumot kellene kötnie és komoly áldozatot kellene hoznia, hogy létrejöhessen a politikai egység. Létrejön-e ez az egység?

Hogyan viszonyuljon Európa a muszlimokhoz? Ez nehéz kérdés. Egyfelől megértőnek és humánusnak kell lenni a bevándorlókhoz, akik elveszettek és tanácstalanok a számukra teljesen idegen kultúrában. Így tehát világos, hogy a bevándorlóknak szükségük van a beilleszkedéshez való segítségre. Másfelől azonban a befogadó és megértő hozzáállás nem jelentheti a saját kultúra feladását és a teljes nyitottságot kivétel nélkül minden esetben. Az iszlámon belül van egy úgynevezett radikális-aktivista fundamentalista irányzat. Ennek az irányzatnak tanításai és cselekedetei, „Nyugat-

² <http://kerikata.hu/publikaciok/text/actaisz.htm>

ellenessége” rémisztőleg hat napjainkban is az amerikai és európai emberekre, jöllehet, óriási hiba a „radikális muszlim mozgalmakat az iszlám egészével azonosítani”.³ Továbbá ez az irányzat csakis az iszlám állam kereteiben gondolkozik és annak minden eszközével – akár erőszakkal is – történő megvalósításáért küzd.⁴ Európa nyitottságát vizsgálva biztonságpolitikai szempontból világosan kell látnunk, hogy pl. az iszlám fundamentalizmus ezen irányával szemben nem lehet kompromisszum. Korábban pont Európa teljes nyitottsága tette lehetővé, hogy szélsőségek kicsiny csoportjai európai nagyvárosokban terveljék ki a szeptember 11-i merényleteket. Ezzel tisztában kell lennünk, amikor ezt a kérdéskört vizsgáljuk.

Az iszlámon belül van egy kisebbségben levő irányzat, a nyitott, felvilágosult, liberális iszlám. Olyan képviselőkre gondolok, mint a Németországban élő Bassam Tibi, vagy a Párizsban élő Mahamed Arkoun. Azt gondolom, hogy ma a keresztény-izlám párbeszéd mellett az iszlámon belüli párbeszédet is támogatni kell, hogy a radikális és liberális muszlimok is megtalálják egymással a megfelelő kapcsolatot.

ISZLÁM ÉS DEMOKRÁCIA

Sokan eleve lehetetlennek vélik eme különleges frigyét, mondván: nem lehet az isteni- és a népszuverenitást összefésülni, hiszen éppen az egyik legfontosabb kérdésben mondanak ellent egymásnak. Nevezetesen abban, hogy az egyén vagy maga Allah a jog kizárólagos forrása. S valóban, ez okozza a legnagyobb fejtörést, s adja a demokrácia legnagyobb kihívását az iszlámmal szemben. Ahogyan a konzervatív iráni képviselők fogalmazzák, mi történne akkor, ha az isteni törvényeket felülírhatná a parlament?

Mindazonáltal az iszlám korántsem számít antidemokratikusnak, számtalan demokratikus értéket és elemet tartalmaz. Így például a társadalmi együttműködésen és a kölcsönös segítségnyújtáson alapuló igazságosság megteremtését, a konzultációs kormányzati formula előnyben részesítését, valamint a másokkal szemben tanúsított könyörületességet. A szunniták körében Mohamed halálát követően intézményesült, hogy a közösség saját tagjai közül választja vezetőjét. Ezáltal lényegében szavazás útján dönt a saját sorsáról. Mindezek alapján bátran állíthatjuk, hogy az iszlám nem immúnis a demokrácia eszméjével szemben.

A közel-keleti országok politikai berendezkedését tekintve mégis azt látjuk, hogy a demokrácia nem, vagy csak korlátozottan működik. Ezért, amikor összevetjük az iszlámot a demokráciával, emlékeznünk kell arra, hogy a demokrácia egy rendszer, amelyet folyamatosan változtatnak és felülvizsgálják. Ugyancsak változik azon helyeknek és körülményeknek megfelelően is, ahol gyakorolják. Másrészről a vallás megváltoztathatatlan alapelveket hozott létre, amelyek a hittal, az istentisztelettel, és az erkölcsiséggel állnak összefüggésben. Ezért csak az iszlám evilági aspektusait szabad összevetni a demokráciával. Az iszlám legfőbb célja és annak változatlan dimenziói befolyásolják azokat a szabályokat, amelyek életünk változó területeit uralják. Az iszlám nem javasol egy bizonyos változatlan kormányzási formát vagy tesz kísérletet annak kialakítására. Ehelyett az iszlám alapelveket fektet le, amelyek ugyan befolyásolják egy kormány általános karakterét, de az emberekre hagyja a korszaknak és a körülményeknek megfelelő kormányzási típus, forma megválasztását. Ha ennek fényében közelítjük meg a témát és összevetjük az iszlámot napjaink uralkodó modern liberális demokráciájával, jobban megérthetjük az iszlám és a demokrácia egymáshoz való kölcsönös viszonyát.⁵

Szaúd-Arábiában folyamatosan emelik a konzultatív (súra) tanács létszámát és bővítik annak jogkörét is. A tanács azonban csak csekély befolyással bír az abszolút monarchia rendszerében, ahol minden fontosabb tisztséget a királyi család monopolizálja, s ahol minden kérdésben az uralkodó dönt. Hasonló a helyzet a Perzsa-öböl olajmonarchiáinak körében is. Egyiptomban pedig, ahol 2005-ben megtartották ugyan az első többjelöltes elnökválasztást, a hatalmat tovább-

³ ARMSTRONG, Karen: Az iszlám világ nyugati szemmel. Európa, Budapest, 1998. 9.p.

⁴ ROSTOVÁNYI Zsolt: Az iszlám a 21. század küszöbén. Aula. Budapest, 1998. 348.p.

⁵ <http://hu.fgulen.com/content/view/4/40/>

HADTUZOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2010.
3. évfolyam 3. szám

FISCHL Vilmos

ra is – idestova negyed évszázada – Hoszni Mubarak birtokolja egy nacionalista-katonai diktatúra formájában. Az "örökletes köztársaság" szíriai mintája, nevezetesen, hogy Háfezt fia, Bassár el-Aszad követte a kormányon. A politikai reformok pedig még az olyan alkotmányos monarchiákban is lassan haladnak előre, mint Jordánia, ahol II. Abdullah uralkodónak a vallási szélsőségesek fenyegetésével kell szembenéznie.

A Közel-Keletre az elmúlt fél évszázadban a jelentős hatalomkoncentráció volt jellemző. A demokratizálás folyamata azonban éppen az ebben érintett uralkodóházaknak, párteliteknek, vagy katonai vezérkaroknak okoz leginkább fejtörést. A demokratikus kísérletek többsége ezeknek az erőknek az ellenállásán bukik meg, akik csak "látszatintézkedésként" akarnak parlamenti választást és alkotmánymódosítást. Liberális autokráciák, netán oligarchiák ezek, amelyek a korlátozott reformok révén kívánnak reformernek és modernnek feltűnni, hogy megfeleljenek a nyugati kívánalmaknak. Az USA iraki és afganisztáni katonai kalandja is a demokratikus intézményrendszer lejáratódását eredményezte, ami nemcsak szabad választásokat eredményezett, hanem bizonytalanságot és nélkülözést is.

Az amerikai ballépések sorozata mind-mind akadályozza a térség demokratizálódását, azonban további tényezőket is számításba kell vennünk. Először is azt, hogy hiányoznak azok a demokratikus tapasztalatok, amelyek máshol – pl. Kelet-Közép-Európában – könnyebbé tették az átmenetet. Afganisztán és Irak lakosai kétségkívül csak most ismerkednek komolyabban a demokrácia játékszabályaival, így például a választás lehetőségével. Másodszor azt, hogy a Közel-Keleten – Latin-Amerikával szemben – nincsen ún. "szomszédsági hatás", vagyis ha az egyik országban változás áll be, azt a szomszédos államok nem követik. Így az Irakban kibontakozó demokratikus fordulat nemhogy mintául nem szolgál a szomszédos államok számára, hanem egyenesen fenyegetésként és bizonytalansági tényezőként jelentkezik. Irán és Szíria harcossága többek között ennek köszönhető. Harmadszor pedig azt, hogy az elképesztő olaj- és földgázvagyonhoz nem párosul gyors gazdasági növekedés és erős világgazdasági pozíció, amely – a Távol-Kelethez hasonlóan – ki-termelhetné a demokratizálódáshoz nélkülözhetetlen társadalmi réteget, a középosztályt. Márpedig e nélkül elképzelhetetlen egy demokratikus paradigmaváltás a Közel-Keleten.

BESZÉLHETÜNK-E ISZLÁM FENYEGETÉSRŐL?

Napjainkban a nyomtatott és elektronikus sajtóban rendszeresen felbukkan az "iszlám fenyegetés" réme, amely egyre inkább foglalkoztatja az e témakörben járatos szakembereket és a széles közvéleményt. Sok esetben ez bennünket is érint, amikor a terrorizmust, a robbantásokat, a szervezett bűnözést az iszlám hit és kultúra rohamos térfoglalásával azonosítjuk.

Gyakorlatilag az iszlám keletkezésétől kezdődően, tehát csaknem 14 évszázada állandó a konfliktus az iszlám és a Nyugat, az iszlám és a kereszténység között. E konfliktusok esetenként békés versengésben nyilvánultak meg, de gyakran inkább súlyos és hosszan tartó, nagy véráldozatokkal is járó fegyveres harcokhoz vezettek, amelyek háttérében olykor vallási, sokkal inkább azonban politikai, hatalmi, gazdasági és egyéb motivációk húzódtak. E konfliktusokért egyértelműen egyik felet sem lehet hibáztatni. Mindkét fél szemében úgy jelenik meg a másik, mint lényegi pontokon különböző kultúrájú, ráadásul fenyegető idegen, aki egészen más, mint amilyenek mi vagyunk, és aki állandó veszélyforrást jelent, akinek a támadására állandóan számítani kell.

Bár ezt Magyarországon még nem érzékeljük, az iszlám térhódítása világszerte óriási. Ez a folyamat kialakulásától kezdve jellemző volt.

Az iszlám úgy tartja, hogy megalakulása előtt ún. „dzsáhillija”, a sötétség korszaka uralkodott. Történelmileg ekkor az Arab-félszigeten számtalan kisebb törzs állandó háborúskodásban élt egymással. A harcokat csak a rendszeres időközönként megismétlődő mekkai vásárok szüntették meg. Ekkor a törzsek felhagytak a csatákkal, és még az ellenségek is kereskedni kezdtek egymással. A VII. század első felében Mohamed ügyesen tudta maga köré szervezni az akkorra már a harcokban kifáradt összes (!) arab törzs vezetőjét.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2010.
3. évfolyam 3. szám

FISCHL Vilmos

A siker oka nagyrészt a hirdetett vallás egyszerűségében rejlik. Ez valóságos robbanáshoz vezetett az Arab-félszigeten. Kialakulása után az ezredfordulóig, tehát több mint 500 éven keresztül a „könyv népeihez” („ahl-al-kitáb”) türelmesnek bizonyult. A „könyv népehez” tartoztak az iszlámon felül még a zsidók és a keresztények is. Az iszlám a kinyilatkoztató vallásnak primátust ad, és az animista vallástól megkülönbözteti magát, valamint a bálványimádással is szembe helyezkedik. A XI. századig terjedő időszakot nevezhetjük iszlám-arab fénykorszaknak, amikor az Abbászida dinasztia bagdadi központtal jól szervezett és hatékonyan működő kalifátust hozott létre. Birodalmuk integrálja az arab világot. Fejlett öntözéses mezőgazdaság és az akkori Európát messze meghaladó tudományos és társadalmi élet jellemezi. Fontos változást jelentett, hogy a XI. sz.-tól kezdve a kalifa leghűségesebb katonái lesznek a testőrei, ezek pedig török harcosok voltak. Végül a törökök előrenyomulnak, és a török nomád uralkodók kerülnek hatalomra. A török közép-ázsiai nomád elit beszivárgásával megváltozott az arab társadalom, pl.: a korábbi magas színvonalú növénytermesztést felváltotta a külterjes nomád állattenyésztés. A török nomádok a „dzsihádot”, a „szent háborút” sokkal jobban kiemelték az iszlám tanításából, mint a vallási türelmet. Így alakult ki a keresztényüldözés is. Politikai hódításaik során elfoglalták a keresztény szent helyeket, és megtiltották azok látogatását. Ez okozta a kereszties háborúk megindulását.

Az iszlám fokozatosan agresszív és militarista jelleget öltött. Feledésbe merült, hogy a keresztények is a „könyv népehez” tartoznak.

Az évezred második felében az arab világ fokozatosan elszegényedett, kultúrája hanyatlott. A XX. sz. elején az egyre jelentősebb olajmezők megteremtették az alapot a nyugati hatalmak számára ahhoz, hogy gyarmatosítsák a Közel-Kelet országait. A szegény és primitív muzulmán lakosságban egyre inkább erősödött az ellenszenv a keresztény hódítókkal szemben.

Így jutottunk el a mai korig. Korunk neves arab politológusa, Bassam Tibi hármass periódusában (1. A korai gyarmatosítás időszaka, 2. A nem nyugati világ kulturális áthatása, 3. Visszatérés a saját, indogén kulturális örökséghez) azt mondja, hogy az iszlám fundamentalizmusnak az elmúlt másfél-két évtizedben tapasztalható előretörése azt a szakaszt kíséri végig, amely az arabság szimbolikus értékű 1967-es katonai vereségével vette kezdetét. A muszlim teoretikusok jelentős része az iszlám világ kétségkívül súlyos gazdasági és szociális problémáinak (rendkívül nagy népszaporulat, romló életkörülmények stb.) zömét az iszlám világ elnyugatiasodására vezeti vissza. A „nyugatiasodás” fogalma sokak szemében erősen pejoratív kicsengésű, a saját identitás, a saját kultúra elvesztésével azonos. Vannak, akik magát a modernizációt is azonosítják a nyugatiasodással, ezért eleve szembehelyezkednek azzal.

Amíg az európai kultúra központi értéke és normája az innováció és a teljesítményorientáltság, az iszlám kultúráé a tradicionalizmus, a változatlan státusz, a hagyományörzés. Nyilvánvaló, hogy egy ilyen kultúra sokkal bizalmatlanabb az újjal, a változással szemben, számára a meglévő képviseli a jót, a biztonságot. Ez azt jelenti, hogy az iszlám kultúra értékrendjében a változatlan megelözi a változást, a hagyomány az újítást. Ténylegesen fenyegeti-e az iszlám civilizáció Európát? Közvetlenül aligha. Az iszlám Európában soha nem tudott igazán gyökeret verni, eltekintve Európa déli, az iszlám világgal közvetlenül érintkező részétől. Az iszlám rendkívüli expanziója mindig csak az Európán kívüli kontinensekre korlátozódott. Samuel Huntington A civilizációk háborúja című munkájában azt írja: „A világvallások közötti verseny új szakaszba lépett, és ebben az iszlám is új szerepet tölt be. Az iszlám a nyugati világ számára új kihívást jelent.”

A mohamedánok jelenléte azonban ma már nem elhanyagolható, hiszen pl. Németországban több mint 3 millió muszlim él, és a protestáns gyökerű Egyesült Államokban ez a leggyorsabban terjedő vallás! Ennek oka lehet a vallás egyszerűsége.

Aki az iszlám öt alappilléret betartja, gyakorlatilag az összes elvárást teljesítette. Ezek a következők:

1. „Nincs más isten Allahon kívül, és Mohamed az ő prófétája”.
2. (Zakat) Alamizsna. Évi jövedelmük 2.5%-át a szegények javára kell fordítaniuk.
3. (Hadzs) Mekka életük során való egyszeri megpillantása (ha lehetséges, ez nem kötelező).
4. (Szaláh) Imádság. Naponta ötször kell imádkozniuk.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2010.
3. évfolyam 3. szám

FISCHL Vilmos

5. (Ramadán) Böjt. Évente egy hónapon keresztül napfelkeltétől naplementéig tartózkodniuk kell minden élvezettől (ételtől, italtól).

Jellemző az is, hogy az iszlám a nyugati társadalmakban, azokban a rétegekben terjed rohamosan, amelyek egyébként is különböznek az uralkodó keresztény többségtől. Így vélik megtalálni saját identitásukat az adott társadalmon belül. Például az Egyesült Államokban a feketék között a legjelentősebb a muzulmán hit terjedése. Legutóbb Magyarországon, Pándon több mint húsz cigány család tért át az iszlámra, és vettek fel arab neveket. Így a társadalmi különbségek vallási és kulturális szinten is megjelennek, és várhatóan feszültségeket okoznak.

Mi okozza a két vallás oly súlyos ellentéteit? Mindkét civilizáció (nyugati és iszlám) az univerzalizmusra törekszik. A Nyugat-központú világrendszer kialakulása óta a nyugati ilyen, magát univerzálisnak tartó civilizáció, amely a tudományt, a technikát állítja a középpontba, szükségképpen nem is lehet másmilyen, mint univerzalizmusra törekvő, saját magát tartva „a civilizációnak”, olyan értelemben is, hogy a létező legmagasabb rendű kultúrának tekinti a magát.

Bassam Tibi abban látja az iszlám és a kereszténység közötti fő különbséget, hogy az előbbi organikus, míg az utóbbi egyházi/templomi vallási rendszer. Az iszlám organikus vallási rendszer jellege abban nyilvánul meg, hogy az élet valamennyi területét átfogja, azokra vonatkozóan előírásokat tartalmaz. Egy organikus vallásban a vallás és a társadalom szorosan összefonódik, szoros a kapcsolat a szakrális jog és a társadalmi struktúra között. Az iszlám nagyon is evilági vallás. Nem véletlen, hogy az iszlám központi elemét a „saria” és az iszlám vallásjog, a „fiqh” képezik. Ezzel szemben az egyházi/templomi vallási rendszerek a társadalmon belül képeznek önálló rendszert.

Az iszlám organikus vallási jellegéből következik az is, hogy az iszlámban nem válik ketté a szakrális és a szekuláris, nem különül el egymástól a szorosan vett vallás és a politika. Jóllehet a keresztény Nyugaton is gyakran használták fel a vallást politikai célok érdekében, az iszlám esetében a vallás és a politika szoros összefonódása mintegy automatikusan következik az iszlám sajátosságaiból.

Az iszlám és a kereszténység közötti feloldhatatlan konfliktust azonban a két vallás egyaránt univerzalizisztikus jellege adja. Mindkét vallás az egész emberiséghez szólónak tekinti magát. Mint láttuk, az iszlám maga „a vallás”, s a kereszténység is mindenkire szól, amit jól mutat pl. a katolikus elnevezés is. Két, az emberiség egészéhez szóló vallás között természetüknél fogva csak kibékíthetetlen lehet az ellentét. Ráadásul mindkét vallás határozott küldetésstudattal rendelkezik. Mivel az igaz hitet képviselik, mindent meg kell tenniük annak érdekében, hogy a nem igazhitűeket megtérítsék. A tunéziai fundamentalista Rasid Ghannusi fogalmazta meg, hogy nem lehet pozitív és negatív módon kategorizálni a két kultúrát. A jóság erői itt is, és ott is léteznek. Ezeknek az erőknek kell párbeszédet folytatniuk.

Véleményem szerint nem kell feltétlenül a konfliktusok megszüntetésére törekedni, hanem kezelni kell tudni azokat, összpontosítani arra, hogy a lehető legkevesebb kár következzen be. Az iszlámra sem csak, mint fenyegető szellemre kell tekinteni. Ha a muszlim hívek imádságára és áhítatoságára gondolunk, vagy arra, hogy az egyszerű emberek életében milyen fontos szerepet játszik az Istennel való viszonyuk, ezek feltétlenül elgondolkodásra intenek bennünket.

A fentiekből is láthatjuk, hogy a kereszténység és az iszlám között aligha beszélhetünk párbeszédéről, inkább a konfrontáció lenne a helyes kifejezés. A közeledést a kölcsönös előítéletek sokasága is gátolja. Mégis szükséges a véleményalkotás és az állásfoglalás. Fokozottan figyelniük kell arra, hogy terjedő vallással állunk szemben, és a történelmi tapasztalatok is intenek minket arra, hogy mi is komolyan vegyük a missziós munkát.

Mindannyian tudjuk, hogy hazánk a többi kelet-európai országgal együtt az elmúlt évtizedek ideológiai központosítása miatt is missziós területnek számít. Ebben a munkában ki kell használnunk a hagyományosan adott helyzeti előnyünket. Függetlenül az iszlámtól, nem szabad könnyelműen venni semmiféle más vallási vagy világnézeti áramlatot, amely szűkíti a keresztény közösségek életterét. Ezek közül több a társadalomra is veszélyes lehet. A lelkeseknek és a gyülekezetek vezetőinek nagy a felelőssége abban, hogy a saját környezetükben, falvaikban, gyülekezeteikben aktív és magával ragadó munkát fejtessenek ki, hogy a kereső és lelki táplálékra szoruló embereknek tudjanak szolgálni, segítséget nyújtani, iránymutatást adni, és ne kelljen azoknak társadalmunktól, hagyományunktól idegen lelki táplálékkal élni.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

FISCHL Vilmos

Budapest, 2010.
3. évfolyam 3. szám*Kulcsszavak: iszlám, Nyugat, vallás, demokrácia**Keywords: Islam, West, religion, democracy*

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ANWAR, Musztafa: *Az iszlám*. In: *Kultúra és közösség – Vallás és közösség*. 2001/4 - 2002/1. sz. pp.89-97.
- ARMSTRONG, Karen: *Az iszlám világ nyugati szemmel*. Budapest, Európa K., 1998.
- BRETT, Michael, FORMAN, Werner: *A mórok – Az iszlám kultúra Nyugaton*. Budapest. Gondolat K., 1985.
- CAHEN, Claude: *Az iszlám a kezdetektől az oszmán birodalom létrejöttéig*. Budapest, 1989.
- DETLEF Pollack: *Vallás és modernitás: vallásszociológiai modellek*. =Lelkipásztor. Evangélikus lelkészi szakfolyóirat. Luther Kiadó. 83. évf. 2008/1. p.40. ISSN 0133-2821
- Európai Unió Alkotmány*. Európai Bizottság. Brüsszel, 2005.
- FRITS de Lange, 'With each other, for each other, against each other. Bonhoeffer's Theory of Mandates as a Theological Contribution to Socio-Ethical Pluralism', <http://users.belgacom.net/fritsdelange/dbmandat.htm>,
- GOLDZIHNER Ignác: *Az iszlám kultúrája I-II*. Budapest, Gondolat K., 1981.
- GOLDZIHNER Ignác: *Az iszlám*. Budapest, Magvető K., 1980.
- HARMATI Béla: *Az egyházak és a vallások hozzájárulása az európai konfliktusok megoldásához*.
In.: Tóth Károly (szerk.): *A magyar egyházak és uniós csatlakozásunk*. Ökumenikus Tanulmányi Füzetek. 18. szám. Budapest, 2003. március. 61.p. ISBN 963 7624 50 3
- HUBER Wolfgang: *Kirche in der Zeitenwende. Gesellschaftlicher Wandel und Erneuerung der Kirche*. Gütersloh 1998. – Megjelent magyarul: HUBER Wolfgang: *Az Egyház korszakváltás szám*. 2007.
- PILGRIM E. Walter: *Kényelmetlen szomszédok? Jézus és az apostolok az egyház-állam viszonyról*. Ökumenikus Tanulmányi Központ. Budapest, 2006. 152.p. ISBN 963 229 454 8.
- PÓSFAY György: *„A földön élő egész egyház”*. Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya. Budapest, 1997. 202.p. ISBN 963 7470 46 8
- ROGERS, Michael: *A hódító iszlám*. Budapest, Helikon K., 1987.
- ROSTOVÁNYI Zsolt: *Az iszlám a 21. század küszöbén*. Budapest, Aula K., 1998. 498.p. ISBN 963 9078 58 1
- ROSTOVÁNYI Zsolt: *Mit kell tudni az iszlámról?* Budapest, Kossuth K., 1983.
- SIMON Róbert: *Korán – A Korán világa*. Budapest, Helikon K., 1994.
- <http://www.csi-magyarorszag.hu/pdfs/bouladiszlam.pdf>
- <http://hu.fgulen.com/content/view/4/40/>
- <http://kerikata.hu/publikaciok/text/actaisz.htm>
- <http://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%81llam>
- <http://hu.wikipedia.org/wiki/Politika>